

Religion og Tsjetsjenia

Den religiøse identitetens rolle i konflikten

Abstract

Den religiøse identiteten i Tsjetsjenia kan anses som en essensiell del av konflikten som har pågått i mer enn to hundre år. Selv om den ikke var den utløsende faktoren kan den anses ha bidratt til konflikten sin varighet. I den første delen av oppgaven benyttes Bar-Tals teori om det sosialpsykologiske fundamentet for å analysere hvordan den religiøse identiteten har blitt formet gjennom konflikten. I den andre delen analyseres det hvordan den religiøse identiteten har påvirket varigheten av konflikten. Dette gjøres ved å granske hvordan den religiøse identiteten brukes for å rettferdiggjøre konflikten og dets mål, definere egen gruppe og fienden, gi et helhetlig bilde av konflikten og til sist hvordan den religiøse identiteten har fungert motiverende og mobiliserende.

Nøkkelord: utdragene konflikter, religion, identitet, sosialpsykologisk fundament Tsjetsjenia,

Innholdsfortegning

1	Introduksjon	1
1.1	Problem.....	1
1.2	Formål.....	1
1.3	Problemstilling.....	1
1.4	Teori og analysemodell	2
1.4.1	Utdragene konflikter	2
1.4.2	Identitet og utdragenhet	3
1.4.3	Religion og utdragenhet.....	4
1.4.4	Det sosialpsykologiske fundament	4
1.5	Metode og empirisk material	6
1.6	Avgrensing.....	7
1.7	Kildekritikk.....	8
2	Den sosialpsykologiske prosessen	9
2.1	Konteksten	9
2.2	Den sosialpsykologiske infrastrukturen.....	10
2.2.1	Det kollektive minnet	10
2.2.2	Konfliktens etos.....	13
2.3	Institusjonaliseringen.....	15
2.3.1	Delaktighet.....	15
2.3.2	Applisering	16
2.3.3	Utrykk gjennom kulturelle produkter	17
2.4	Kapittelkonklusjon.....	17
3	Konfliktens varighet	19
3.1	Rettferdiggjørende av konflikten og målet.....	19
3.2	Bildet av fienden og egen gruppe	21
3.3	Oversikt over konflikten	22
3.4	Mobilisering og motivering.....	24
3.5	Kapittelkonklusjon.....	26
4	Konklusjon	27
5	Bibliografi	30

1 Introduksjon

1.1 Problem

Konflikten i Tsjetsjenia kan anses ha pågått i mer enn 200 år. Det interessante i dette tilfellet er ikke det faktum at konflikten har pågått i flere generasjoner, men heller hvordan den tsjetsjenske religiøse identiteten utviklet seg og ble formet til noe særegent for Tsjetsjenia gjennom konflikten og hvordan dette har bidratt til konfliktens varighet. Ulike analyser av konflikten utpeker forskjellige faktorer som påvirker utdragenhet, alt fra økonomisk strategi og fattigdom til etnisk og religiøs identitet.

1.2 Formål

Formålet med denne oppgaven er å utforske teorien om den sosialpsykologiske prosessen der Bar-Tal beskriver hvordan identitet formes innom gruppen for å kunne stå i mot fienden og overleve krigen. Analysen utføres ved først å redegjøre for formingen og opprettholdelsen av den religiøse identiteten i Tsjetsjenia gjennom den sosialpsykologiske prosessen. Deretter vil det undersøkes hvordan denne sosialpsykologiske prosessen og derigjennom den religiøse identiteten legger grunnlaget for konfliktens utdragenhet.

1.3 Problemstilling

- Hvordan har den religiøse identiteten i Tsjetsjenia blitt formet av konflikten gjennom den sosialpsykologiske prosessen?
- Hvordan bidrar den religiøse identiteten til konfliktens utdragenhet?

1.4 Teori og analysemodell

Problemstillingen omhandler i hovedsak tre analyseelementer: utdragene konflikter, religiøs identitet og dets sosialpsykologisk fundament. Som verktøy for å gjennomføre analysen benytter jeg meg av den hypotetisk deduktive teorimetoden, hvor jeg, for å kunne gjennomføre analysen, appliserer Bar-Tals teori om den sosialpsykologiske prosessen i utdragene konflikter på kasusfallet Tsjetsjenia. Indikatorene som må undersøkes, er da formingen, utviklingen samt opprettholdelsen av den religiøse identiteten gjennom de kollektive overbevisningene.¹

1.4.1 Utdragene konflikter

Utdragene konflikter har en svært kompleks natur som gjør dette konseptet vanskelig å redegjøre for. I dag er den vanlige definisjonen på utdragene konflikter “...*conflicts which have persisted over time and refuse to yield to efforts - to arrive at a political settlement*”.² Zartman oppgir fem karakteristiske trekk ved utdragene konflikter; utdragenhet, identitet, krigsprofittering, manglende modningspunkt, samt polarisering av partenes interesser. Disse fem faktorene er dynamiske ettersom de under konfliktens gang vokser og forsterker seg selv både i grad og natur. Utdragenhet oppstår ettersom konflikten i seg selv fungerer selvforsterkende. Etter hvert som konflikten fortsetter veves konflikten inn i partenes historie og mytologi og blir med dette en del av nasjonens ideologiske forklaring til konflikten i seg selv. Med andre ord institusjonaliseres konflikten i samfunnet. Identitet i utdragene konflikter tenderer å polariseres og dets eksistens er avhengig av en nedvurdering av fienden. Konflikten får dermed en eksistensiell dimensjon der ens egen identitet oppleves som truet. Konflikten og identiteten former og forsterker hverandre når trussel mot identitet blir en del av selve identiteten. I konflikter er det alltid noen som profitterer, politiske ledere og krigsherrer er eksempler på dette. De kan derfor promotere en fortsettelse ettersom deres inntekt avhenger av selve konflikten. Utdragene konflikter tenderer også å mangle et modningspunkt for forhandlinger hvor partene foredrar konfliktens fortsettelse framfor forhandling ettersom en mulig løsning utsetter dem for mulig tap. Dette medfører videre en polarisering av mulige løsninger. Partene og interessene er for mange til at man skal kunne imøtekomme alles ønsker. Partene er derfor ikke villige til å kompromisse og kun et oppfyllende av deres interesser godtas. I visse tilfeller har det på et tidspunkt funnet en mulig løsning, men denne kan ha blitt delegitimert ved at den har blitt misbrukt eller

¹ Johannessen – Tufte, 2002: s.44f Teorell – Svensson, 2007: s.49f

² (red.) Crocker et. al., 2007; s. 5

mislykket. Utdragene konflikter kan derfor karakteriseres av et nullsummespill hvor partenes eksistens er avhengig av seier.³

1.4.2 Identitet og utdragenhet

En person kan ha mange ulike sosiale identiteter i forhold til for eksempel kjønn, rase, etnisitet, religion og nasjonalitet; det er den sosiale konteksten som bestemmer hvilke av disse identitetene som aktiveres.⁴ Identiteter kan også forandres over tid eller vedvare over flere generasjoner. Det viktige i denne oppgaven er dog den kollektive identiteten der folk anser at de deler samme interesser, mål og skjebne.⁵ Innenfor dette feltet finnes det to grener; primordialismen, som anser at identitet er fiksert allerede fra før fødsel, mens det sosialkonstruktivistiske synet anser identitet som plastisk, noe som utvikler seg over tid og aldri er statisk.⁶ Jeg vil i denne oppgaven jobbe ut i fra det sosialkonstruktivistiske synet på identitet. Dersom ens tilværelse blir satt på prøve, tenderer mennesker til å se det i termer av trussel mot ens identitet og dermed søker man seg til likesinnede grupper for å finne sikkerhet i fellesskapet samtidig som man karakteriserer ikke medlemmer i negative termer for å styrke rammene.⁷ Konflikt kan oppstå dersom disse identitetene blir polariserte til den grad at partene ikke lenger oppfatter det spekteret av identiteter som begge parter har. Konflikten når graden av utdragenhet når identitetene blir karakterisert i termer av nullsummespill, hvor ”jeg” kan eksistere kun om ”du” ikke eksisterer, og med dette handler i partenes øyne, konflikten ikke lenger om de opprinnelige problemene, men er blitt en kamp om livet for gruppens eksistens.⁸ Konflikten påvirker igjen identitetene og gjør dem mer framtrødende samt øker betydningen av dem for gruppene. Faren med dette er at jo lenger konflikten pågår jo mer blir følelsen av at man er en utsatt truet gruppe en del av gruppens identitet. Dette kan medføre en kultur basert på hevntanker ovenfor fienden som man anser som roten til alt ondt.⁹ Identitet kan dermed bidra til en konflikts utdragenhet ved for det første å overskygge fokuset av de opprinnelige problemene, og for det andre at konflikten og fienden blir en del av det som former ens egen identitet.

³ Zartman i (red.) Crocker et. al., 2007: s.48-54

⁴ Hylland Eriksen, 2001: s.272

⁵ Kriesberg, 2003. <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/identity-issues>.

⁶ Joireman, 2003: s.19, 36

⁷ Clark – Petersson, 2003: s.9 Shmueli – Elliott – Kaufman, 2006: s.211 Zartman i (red.) Crocker et. al., 2007: s.50

⁸ Zartman i (red.) Crocker et. al., 2007: s.50 Shmueli – Elliott – Kaufman, 2006: s.211

⁹ Zartman i (red.) Crocker et. al., 2007: s.50f

1.4.3 Religion og utdragenhet

Det finnes et flertall faktorer til hvorfor konflikter der religion er innblandet ofte utfolder seg på en mer ekstrem og voldsom måte. For det første har religion en ekstra sterk innflytelse der tilhengerne ikke bare kjemper for sitt folk, men også for Gud, noe som gir rom for og tillater mer ekstreme midler. For det andre betraktes verden gjennom et dualistisk syn: ”vi” mot ”dem” der alle som ikke tilhører ens egen religion er legitime mål.¹⁰ Religiøse nasjonalister anser sin religion som nært knyttet til nasjonen eller staten, trussel mot hvilken som helst av disse kan føre til sterke motreaksjoner ettersom dette anses som en fare for ens egen eksistens¹¹. Lik andre typer av identiteter, reagerer religiøse nasjonalister på trusler mot sin religion ved å søke seg til likesinnede og betone denne tilhørigheten ved å tydeliggjøre rammene samt rendyrke religionen. De tenderer også til å forme en politisk enhet som privilegerer deres egen religion på bekostning av andres.¹² Dette kan føre til at religionen blir lite fleksibel og intolerant overfor andre religioner etter hvert som den religiøse identiteten blir polarisert. Religion kan derfor anses som en latent kilde som ved en enkelt hendelse kan få en konflikt til å eskalere, noe som gjør konflikten vanskeligere å løse. Ved å blande inn religion som en drivende kraft i konflikten skaper man samtidig muligheter for ekstremister til å slippe til som ledere. Religionen blir dermed dypere forankret i konflikten, og konflikten inntar en større del av ens identitet, og utdragenhets sirkel er komplett.¹³ Jeg vil i denne oppgaven utgå fra dette perspektivet på identitet og religion i utdragene konflikter.

1.4.4 Det sosialpsykologiske fundament

For å kunne overleve som gruppe under en utdragen konflikt kreves det at gruppen utvikler et sosialpsykologisk repertoar slik at de kan imøtekomme konfliktens påkjenninger. Med repertoaret mener Bar-Tal kollektive overbevisninger om dem selv, fienden og konflikten. Disse er sosialt konstruerte og derfor ikke objektive gjengivelser av historien og konflikten. Etter hvert som konflikten fortsetter vil repertoaret spres innenfor samfunnet og forme en sosialpsykologisk infrastruktur bestående av det kollektive minnet, konfliktens etos samt den kollektive emosjonelle orienteringen. Den kollektive emosjonelle tilstanden vil ikke bli drøftet i denne oppgaven jeg ønsker i stedet å konsentrere

¹⁰ Peste, 2003: s.23f Cohen I (red.) Crocker et. al., 2007: s.347

¹¹ Brahm, 2005. <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/religion-and-conflict>.

¹² Brahm, 2005. <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/religion-and-conflict>.

Hjärpe i (red.) Aggestam, 2004: s.159

¹³ Brahm, 2005. <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/religion-and-conflict>.

meg på de kollektive minnene og konfliktens etos i samband med religiøs identitet.¹⁴

Det kollektive minnet er ikke en objektiv gjengivelse, men et sosialt konstruert narrativ om fortiden hvilket samfunnet kan forklare nåtiden gjennom. Det kjennetegnes av å være selektive og forvrengte, men behandles av befolkningen som sanne. Under konflikter som trekker ut i tid sammenfaller ofte samfunnets kollektive minne med det av statsstyret, det offentlige minnet. Konfliktens etos sammenfattes av åtte samfunnsmessige overbevisninger; rettferdigheten av egne mål, det positive selvbildet, delegitimeringen av fienden, spørsmålet om personlig og nasjonal sikkerhet og overlevelse, patriotismen, et fellesskap og til slutt fred som det endelige målet. Gjennom de samfunnsmessige overbevisningene og formingen av konfliktens etos samt det kollektive minnet, danner befolkningen en oversikt over konflikten, dets mål, vilkår og krav. Videre vil bildet av ens egen gruppe og fienden samt distinksjonene derimellom tydeliggjøres.¹⁵

Den sosiale identiteten bygger på en selv kategoriseringsprosess. Gjennom samfunnets oppfatning av seg selv ved bruk av det kollektive minnet og konfliktens etos får den sosiale identiteten et innhold. Dette uttrykkes ved seremonier, minnestunder, helligdager, i litteratur og gjennom symboler og myter. Den sosiale identitetens innhold påvirker igjen konfliktens etos og det kollektive minnet noe som støtter fortsettelsen av konflikten. Dette oppfyller tre funksjoner. For det første gir det samfunnets medlemmer en følelse av sikkerhet og fellesskap gjennom å øke identifiseringen med gruppen. For det andre vil det styrke samfunnet i takt med at oppfatningen om en felles skjebne og tilhørighet øker. Og for det tredje legger det grunnlaget for samhold, fellesskap, solidaritet, mobilisering og koordinering.¹⁶

Basert på det sosialpsykologiske repertoaret og samlede opplevelser vil samfunnet forme et stabilt syn på konflikten etter hvert som den fortsetter. Den kontinuerlige strømmen av ny negativ informasjon validerer og styrker dette synet. Institusjonaliseringen av den sosialpsykologiske infrastrukturen karakteriseres av en utbredt delaktighet fra samfunnet hvor medlemmene tilegner seg og internaliserer repertoaret som en del av sosialiseringen. Videre karakteriseres institusjonaliseringen av en bred applisering. Repertoaret uttrykkes aktivt gjennom den daglige kommunikasjonen og dominerer ofte den offentlige diskusjon gjennom sosiale medier som tv, film og bøker. Den benyttes også av politiske ledere i rettferdiggjøring og forklaring av avgjørelser og handlinger. Under appliseringen forekommer også spredning av det som anses å være korrekt informasjon samt sensur av alternativ informasjon. Dette skjer gjennom blant annet litteratur, minnesmerker og seremonier. Tilegningen og deltakelsen i den sosialpsykologiske infrastrukturen er en viktig identitetsmarkør for samfunnet.¹⁷

¹⁴ Bar-Tal, 2007: s.1434ff

¹⁵ Bar-Tal, 2007: s.1436-1439

¹⁶ Ibid, s.1443-1444

¹⁷ Ibid, s.1444-1445

Den sosialpsykologiske infrastrukturen hjelper gruppen til å imøtekomme utfordringene under konflikten. For det første gir infrastrukturen et sammenhengende og stabilt bilde av konflikten. For det andre innehar infrastrukturen en funksjon i forhold til moral der den rettferdiggjør konflikten og dets mål og midler, viser nødvendigheten av å kjempe og er derfor svært viktig i henhold til gruppens håndtering av følelser som skyld og skam. For det tredje tydeliggjør infrastrukturen distinksjonene mellom partene. For det fjerde kan infrastrukturen, ved å benytte seg av informasjon fra fortiden, gi gruppen et bilde av fremtiden som forbereder dem på å håndtere mulige negative opplevelser. For det femte fungerer den sosialpsykologiske infrastrukturen mobiliserende, motiverende og skaper solidaritet. Til slutt bidrar infrastrukturen til å forme, styrke og opprettholde den sosiale identiteten. Her finner gruppen et grunnlag for solidaritet, enhetlighet og koordinering.¹⁸ Infrastrukturen får videre konsekvenser for hvordan informasjon håndteres slik at det sosialpsykologiske repertoaret opprettholdes. Informasjon utvelges og tolkes partisk hvor kun informasjon som bekrefter og støtter den eksisterende verdensoppfatningen tas inn. Dermed formes de nye kollektive overbevisningene i tråd med det eksisterende repertoaret samtidig som de bekrefter det. Måten å håndtere informasjon på bidrar til konflikten fortsettelse ettersom det rettferdiggjør gruppens handlinger samtidig som de voldsomme handlingene dette skaper styrker de kollektive overbevisningene og følelsene for fienden.¹⁹ Med andre ord fungerer den sosialpsykologiske infrastrukturen som et prisme hvor samfunnet tolker konflikten på en måte som støtter dens fortsettelse.²⁰

1.5 Metode og empirisk material

Jeg benytter meg av kun et kasefall; konflikten i Tsjetsjenia ettersom jeg ønsker en inngående studie av dette ene kase. Målet har vært å gi en forklaring på hvorfor og hvordan hendelse og konsekvens henger sammen i forhold til formingen av den religiøse identiteten. For å kunne muliggjøre dette har jeg utført en beskrivende og forklarende kasestudie. Ved å gjøre dette har jeg ønsket å oppfylle det kausale idealkriteriet vedrørende tidsordningen som gjøres gjennom å undersøke utviklingen av de religiøse gruppenes identitet, samt bruken av identitet som mobiliserende verktøy, fra konflikten begynnelsen til i dag. Det at en konflikt går fra håndterlig til utdragen kan avhenge av mange faktorer slik at isolert sett er ikke enkelt element ikke nødvendigvis avgjørende.²¹ Her kommer Bar-Tals teori om den sosialpsykologiske prosessen appliseres på en spesifikk medvirkende

¹⁸ Bar-Tal, 2007: s.1440ff

¹⁹ Bar-Tal, 1998: s.766f

²⁰ Bar-Tal, 2007: s.1436

²¹ Teorell – Svensson, 2007: s.64ff, 98f

faktor i utdragene konflikter: identitet. Ettersom en person besitter en rekke identiteter har jeg valgt den som er framtrædende i tilfellet Tsjetsjenia; den religiøse identiteten. I denne oppgaven er det den sufistiske delen av det tsjetsjenske samfunnet jeg vil fokusere på.

En feltstudie har ikke vært mulig å gjennomføre, så alt mitt materiale er basert på sekundære kilder som bøker, akademiske artikler, internettsider samt intervjuer hentet fra bøker. Fra disse kildene har jeg hentet informasjon om de ulike analyseelementene; utdragene konflikter, identitet, religiøse grupper samt Tsjetsjenias historie og konfliktens utvikling slik at jeg har kunnet se hvordan disse har påvirket hverandre.

1.6 Avgrensning

Hensikten med denne oppgaven er ikke å gi en full analyse av alle faktorene som medvirker til konfliktens varighet, som blant annet geopolitikk, forhandlinger, staters interesser, den økonomiske situasjonen og globalisering. Målet er kun å gi en analyse av det sosialpsykologiske fundamentet i konflikten og hvordan dette har påvirket konflikten. Fokuset ligger på religiøse identiteter, der jeg har valgt å bortse fra andre typer av identiteter som kjønn, rase, etnisitet og nasjonalitet. De to sistnevnte henger likevel tett sammen med religiøs identitet og berøres derfor lett. I denne studien benytter jeg meg av begrepet religiøs identitet hvor jeg appliserer dette på kasesfallet Tsjetsjenia. Tsjetsjenias befolkning bestod i 2000 av 715.065, 97,44%, etniske tsjetsjenere og 9.372, 1,28%, russere sammenlignet med 734.501, 57,8%, tsjetsjenere og 293.771, 23%, russere 1991. Tsjetsjenia kan derfor i dag anses være praktisk monoetnisk.²² Av den etnisk tsjetsjenske delen av befolkningen var det i 1993 94% som oppgav seg som tilhengere av Islam hvorav 71% var praktiserende troende²³. Det er denne sufistiske delen av den etnisk tsjetsjenske befolkningen jeg ønsker å studere og derfor henviser til når jeg refererer til befolkningen, samfunnet, den tsjetsjenske religiøse identiteten samt den egne gruppen. I henhold til bruken av begrep som radikal og fundamentalistisk Islam samt den radikale grenen av Islam er det Wahhabismen jeg refererer til. Hva Wahhabismen står for og dets tilstedeværelse i Tsjetsjenia vil diskuteres i det andre kapitlet. Til slutt har jeg valgt ikke eksemplifisering av andre tilfelle av utdragene konflikter ettersom jeg ønsker å fordype meg i studiet av Tsjetsjenia.

²² Efron, 2006: s.39

Danish Refugee Council, <http://reliefweb.int/node/71340>

²³ Lehmann, 1996: s.

1.7 Kildekritikk

Utdragene konflikter er et ganske bredt emne og det myldrer av akademisk materiale om det. Kildene består av flere bøker som tar for seg Tsjetsjenias historie. Efron og Politkovskajas bøker består i tillegg til beskrivelse av konflikten, utdrag fra en rekke intervjuer med soldater og offiserer. Disse bøkene går mer i skjønnlitterær retning enn akademisk, men intervjuene gir allikevel en god innsikt i historien. En god del av kildene er også artikler fra internett, både akademiske artikler om religionens rolle i konflikten samt teorier. Det empiriske materialet, spesielt angående sufismen i Tsjetsjenia, har vært vanskelig å samle inn ettersom en stor del av det er på russisk, gjennom sovjets styre har også mye av informasjonen blitt gjort utilgjengelig. Dette har jeg forsøkt kringgå ved å benytte meg av rapporter samt empiri hentet fra akademiske artikler.

2 Den sosialpsykologiske prosessen

2.1 Konteksten

Innen Russlands invasjon av det Nord Kaukasiske området hadde ikke tsjetsjenerne en felles nasjonal identitet, derimot fantes det en vidstrakt oppfatning av en felles samhörighet blant andre Nord Kaukasiske muslimer, basert på faktorer som region, religion og en felles kultur²⁴. Det tradisjonelle tsjetsjenske samfunnet er arkaisk og har en særegen patriarkalsk og organisatorisk struktur bestående av klaner, *gar*, stammer, *teip* og stammekonføderasjoner, *tuqum*. Disse var eksistensielle når det kom til identifisering av et individ og var grunnlaget for politisk, sosial og økonomisk organisering. Samfunnet manglet helt et føydalt system og bygget på prinsippet om likeverdighet blant dets forskjellige klaner og *tuqum*, noe som betyr at samfunnet ikke var stratifisert. Et resultat av dette er tsjetsjeneres motvilje mot autoriteter.²⁵ Et annet sentralt element av den tsjetsjenske identiteten er synet på mannen som kriger. Tradisjonelt sett oppdras barn til å bli krigere og en mann er ikke en mann hvis han ikke bærer våpen og vet hvordan det skal brukes. Uten våpen vill han stadig bli forulempet og utfordret til kamp.²⁶ Den tsjetsjenske, krigerske tradisjonen har gjort militær suksess til en nødvendighet, uten suksess mister den tsjetsjenske mannen sin respekt, sitt vennskap, sin selvtillit blant sine kamerater.²⁷ Å gi opp selvstendighetskampen og underkaste seg det fremmede styret, vil være det samme som å miste sin sjel og identitet²⁸.

Sufisme sammenfatter en samling teknikker for reisende for å kunne lære kjenne Gud. I begynnelsen var dette en individuell opplevelse basert på det personlige forholdet mellom disippel, *murid* og mesteren, *sheik*. Da Islam på 1100-tallet for første gang opplevde trussel fra andre ikke-troende, tok sufismen på seg rollen som forsvarer av troen.²⁹ Gjennom dette vokste Sufismen til en massebevegelse bestående av ulike broderskap. De mest kjente og betydningsfulle er Naqshbandi tariqatet, grunnlagt av Mohammed Bahautedin Naqshband på 1300-tallet og Qadiriya tariqatet grunnlagt av Abd al-Qadir al-Ghilani på 1100-tallet.³⁰ Spredningen av sufismen i Nord Kaukasus begynte ikke før på 1600-tallet

²⁴ Dunlop, 1998: s.21

²⁵ Gammer, 2006: s.4ff

²⁶ Lieven, 1998: s.29

²⁷ Seely, 2001: s.50

²⁸ Gammer, 2006: s.7

²⁹ Lieven, 1998: s.361

³⁰ Bennigsen – Wimbush, 1985: s.7f

og fikk ikke ordentlig fotfeste blant folket før slutten av 1700-tallet. Den tsjetsjenske tradisjonelle kulturen kan derfor anses utdatere sufismen.³¹ Den sufistiske grenen, bygger lik det tradisjonelle tsjetsjenske samfunnet, på prinsipper om likeverdighet. Det mangler også et autoritært lederskap.³² Presteskap finnes ikke, hvert individ har ansvar for seg selv og sin kontakt med Gud, avstandstakende fra shari'a til fordel for adat var en annen faktor. Ettersom den tradisjonelle samfunnsstrukturen og sufismen bygget på de samme prinsippene ble sufismen fort tatt opp av tsjetsjenerne. Den blandet seg med tradisjonell hedensk tro og kulturelle seder.³³ Med dette ble sufismen og den islamske tro et element av den tsjetsjenske identiteten.

Denne konteksten gir oss grunnlaget for den sosialpsykologiske infrastrukturen og det er på bakgrunn av dette som den videre analysen av den sosialpsykologiske prosessen vil gjennomføres.

2.2 Den sosialpsykologiske infrastrukturen

Analysen av den sosialpsykologiske infrastrukturen vil her deles inn i to underrubrikker som tar utgangspunkt i Bar-Tals teori om det sosialpsykologiske fundamentet. Her nevner han det kollektive minnet og konfliktens etos som bidragene til formingen av sosial identitet.

2.2.1 Det kollektive minnet

Sufismen som religiøs identitet har blitt formet gjennom dets spesielle stilling i tsjetsjensk kultur og samfunnsstruktur samt Russland og Wahhabistens tilstedeværelse. Det var Russlands underleggelse av Tsjetsjenia som satte i gang denne prosessen hvor religionen på grunn av dette ble et viktig verktøy i motstandskampen. Sufistiske broderskap har gjennom tidene vært kjente for sin opposisjon mot autoriteter der de er høyst dynamiske og aggressive i forsvar av nasjonale tradisjoner, kultur og livsstil³⁴. Det tok ikke lang tid før Russland forstod religionens rolle i samfunnet og at det derfor ble viktig å holde slå tilbake mot den. Allerede før det første opprøret ledet av Sheik Mansur Ushurma bestemte Russland seg for å bosette kristne fra Armenia og Georgia i området i et forsøk på å spe ut den islamske befolkningen³⁵. Gjennom historien har både

³¹ Walker, 1998: http://iseees.berkeley.edu/articles/walker_1998-islam.pdf

³² Lieven: 1998: s.360

³³ Walker, 1998: http://iseees.berkeley.edu/articles/walker_1998-islam.pdf

³⁴ Bennigsen – Wimbush, 1985: s.102

³⁵ Dunlop, 1998: s.8f

Russland og Sovjet benyttet seg av brutale metoder i et forsøk på å minske den etniske og religiøse identitetens stilling i Tsjetsjenia.

En av taktikkene de har benyttet seg av har vært å langsomt kvele folket ved å ta i fra dem levebrødet. De russiske offiserene Yermilov og Veliaminov utmerket seg med sine brutale metoder hvor de blant annet ble landsbyer og avlinger destruert, befolkningen massakrert og terrorisert.³⁶

The wholeness of this day will be shattered
By volleys into thousand deaths –
Because the general, Yermolov, ordered
No children or woman be spared!³⁷

Taktikken ble repetert under Sovjets styre gjennom kollektiviseringen på 1920-tallet som førte til sult og fattigdom, jord ble konfiskert fra bønder og hele familien sendt til Sibir.³⁸ 1925 oppstod det en konflikt mellom de røde styrkene og bergsfolket der de førstnevnte dro fra landsby til landsby, tok til fange de gjenværende Naqshbandi Sheikene, myrdet og deporterte lokalbefolkningen. Deportasjoner har vært et tilbakevendende verktøy benyttet av så vel Russland som Sovjet Unionen. Opprør fra motstandsbevegelsen i 1850, 1877 og 1928 førte alle til deportasjon³⁹. Verst kan dog sies være operasjonen som ble innledet februar 1944 hvor mellom 235.000 og 240.000 tsjetsjenere ble deportert til sentral Asia. Sovjet hadde beskyldt de sufistiske broderskapene for å samarbeide med banditter og tyskere, og deportasjonen er derfor spesielt rettet mot disse. Dzhokhar Dudayev, Tsjetsjenias første president, vokste opp under deportasjonen og beskriver opplevelsen med disse ordene:

The injustice of violence, its heavy burden over my soul and the soul of my people came to my mind when I grew up in an earth house in Siberia experiencing hunger, poverty, repression. [...] The most scary feeling was the absolute absence of rights and protection by neither the law nor the state.⁴⁰

1950-tallet karakteriseres av Krutchovs anti-religion kampanje der moskeer ble forbudt og sufistiske brorskap forfulgt.⁴¹ Sovjets splitt og hersk taktikk utfoldet seg ikke bare i den religiøse sfæren, men også i forhold til de ulike etniske gruppene samt klanene. Russifiseringen innebar blant annet en tvang om å benytte det russiske språket og det kyrilliske alfabetet. Målet var å forme små nasjonale grupper, det vil si etniske grupper som var store nok til å kunne holde på sin etniske identitet, men samtidig for små til å kunne motsette seg russifiseringen.

³⁶ Seely, 2001: s.33f, 40-44

³⁷ Gammer, 2006: s.36

³⁸ Dunlop, 1998: s.40f, 48f

³⁹ Lieven, 1998: s.316f

⁴⁰ Seely, 2001: s.91

⁴¹ Dunlop, 1998: s.81

1936 opprettet Sovjet republikken Tsjetsjenia-Ingush, som inkluderte landområder som tidligere ikke hadde vært del av det tsjetsjenske folkets område. Etter Sovjets kirurgiske radering av det tsjetsjenske folket fra Nord Kaukasus i 1944, ble grensene i Nord Kaukasus omformet og Tsjetsjenia som geografisk område forsvant, distrikter og byer fikk russiske navn.⁴²

De stadige fysiske og psykologiske krenkningene folket utsettes for figurerer i den daglige kommunikasjonen blant folket. Politkovskaja skriver i sin bok om hvordan det daglig diskuteres hvem som døde under hvilke omstendigheter og av hvor mange granatsplinter. Opprensningsaksjoner er et velkjent begrep for det tsjetsjenske folket og er i følge russisk militær et verktøy for og få tak på rebeller, dette er dog kun et dekknavn for hva som kan kalles ren plyndring av hele landsbyer. Soldatene er kjent for å gå fra hus til hus og ta med seg alt av verdi, fra verdisaker til mat. Handel med mennesker har blitt en normaltilstand hvor soldater krever løsepenger for tilbakeføringen av et bortført familiemedlem, levende eller død. I stedet for og faktisk å arrestere rebeller er det den sufistiske sivilbefolkningen som utsettes.

Den religiøse identiteten har også blitt formet av de kollektive minnene rundt Iman Shamil (1797-1871). Shamil lyktes med å samle de ulike samfunnene under en delvis sentralisert styrke. Gjennom en geriljakrigføring mot russiske styrker, klarte han under 1800-tallets første halvdel, delvis å sakte ned Russlands kolonisering.⁴³ Lik sin foretreder, Sheik Mansur som ledet den store revolten 1785, forstod Shamil at for å beseire russerne måtte han samle bergfolket. Derfor ønsket både Mansur og Shamil en innføring av Shari'a som grunnstein for samfunnet.⁴⁴ Gjennom å oppmuntre til patriotisme, skape et positivt selvbilde av folket samt samlingen av folket i en forent nasjonal kamp ble Shamil et symbol på den tsjetsjenske frihetskampen. Hans salme som lever videre enn i dag kan anses bekrefte religionens sentralitet i selvstendighetskampen.

Oh servants of God, people of God!
Help us, in the name of God,
Give us your help.
Maybe we shall succeed by the mercy of God.
[...]
Our Mothers pledged us to our people and our homeland.
And if they need us – we know to fight hard.
With the eagles of the mountains we grew up free together.
With the dignity we have overcome every obstacle in our way.
[...] ⁴⁵

⁴² Dunlop, 1998: s.46f, 73,78

⁴³ Seely, 2001: s.9

⁴⁴ Lieven, 1998: s.309

⁴⁵ Ibid, s.358

Russland og Sovjets forsøk på å dempe den etniske og religiøse identiteten rolle i Tsjetsjenia har i stedet framhevet den i konfliktens diskurs. Gjennom angrep på den religiøse delen av samfunnet har det tsjetsjenske folket formet et kollektivt minne der den religiøse identiteten blir viktig for både dem og konflikten. Ved å benytte seg av historier om blant annet Mansur og Shamil har bildet av den religiøse identiteten blitt styrket.

2.2.2 Konfliktens etos

For å forklare konfliktens etos må man ta i betraktning to medvirkende faktorer; den oppfattede okkupasjonen fra Russland og wahhabistenes ankomst. Konfliktens etos bygger i dette tilfellet på tsjetsjenernes oppfatning av sin kamp som rettferdig. De anser Russland som en fremmed kolonimakt som har okkupert et landområde forært av Gud til det tsjetsjenske folket⁴⁶. Opplevelsene samfunnet har gjennomgått siden konfliktens begynnelse har medført et spørsmål om personlig og nasjonal sikkerhet. Internasjonale organisasjoner som Human Rights Watch har gjentatte ganger adressert Russlands overgrep mot det tsjetsjenske folket og bruddene på de menneskelige rettighetene der de har benyttet seg av ulovlige bomber og sivile som måltavle.

Russian forces have shown utter contempt for civilian lives in the breakaway republic of Chechnya. Eyewitnesses told our researchers of Russian bombs, shells or mortar fire levelling apartment buildings, entire neighborhoods, and single-family homes in Grozny and hitting civilian areas in outlying villages in Chechnya and in neighboring Ingushetiya. Russian ground forces reportedly opened fire on civilians from a railroad car. [...] They have inflicted hundreds of civilian deaths, gruesome casualties, and caused an estimated 350,000 people to flee.⁴⁷

Wahhabismen har også bidratt til konfliktens etos angående sikkerhet for religiøs identitet. Under den første krigen, 1994-96 gjorde wahhabistne entré i Tsjetsjenia. De kom som frivillige milissoldater fra Saudi Arabia, mange av dem veteraner fra krigen i Afghanistan på 1979-89.⁴⁸ Den islamske grenen wahhabisme ble grunnlagt av Mohammed ibn Abd al Wahhab på 1700-tallet. Wahhab ønsket et rent Islam og baserte sin tolkning av Koranen på grunnsatsen om en allmektig Gud.⁴⁹ Wahhabismen skiller seg fra sufismen på flere grunnleggende punkter. Blant annet når det gjelder religiøse ritualer hvor tradisjonelle tsjetsjenske sufister klapper hender, vugger fram og tilbake og messer. Ofte hyller de Allah gjennom å messe navnene på de lærde som først

⁴⁶ Lieven, 1998: s.355

⁴⁷ Human Rights Watch, 1995. <http://www.hrw.org/legacy/reports/1995/Russia.htm>

⁴⁸ Gammer, 2006: s.214f

⁴⁹ Speckhard - Akhmedova, 2006: s.103f

spredde Islam i Tsjetsjenia. Wahhabistene derimot anser dette som uislamisk praktikk der de i stedet repeterer deler av Koranen som glorifiserer Allah og Mohammed samt oppfordrer til jihad. Tradisjonelt sett står familien sentralt i den tsjetsjenske kulturen der faren er overhodet i familien. For wahhabistene er det derimot de muslimske brødrene og broderskapene som er viktigst, i større grad enn andre familiemedlemmer.⁵⁰ Til sist skal også nevnes Wahhabistenes fordømmelse av de tsjetsjenske tradisjonelle samfunnsreglene, *adat*, hvor de i stedet ønsker å opprette en samlet Islamsk stat bygget på Shari'a⁵¹. De tradisjonelle sufistene anser Wahhabismen som en ulegitim religion som ikke er naturlig Tsjetsjenia.⁵² Den ledende Muftin anklaget Wahhabistene for å forvrengte islam og at de forsøkte å uthule sufismens stilling i det tsjetsjenske samfunnet.⁵³ *"If we did not become Russian after 70 years of Soviet rule, we are not about to become Arab today."*⁵⁴ Religionens betydning og oppfatningen av at dens eksistens er truet, uttrykkes i en tsjetsjensk sang fra 1927.

Think with your hearts...
Weep with your hearts to Allah.
Religion is being destroyed.
The armies of Satan are undermining religion,
They deny the existence of Allah the greatest.
The dirty age has come.⁵⁵

Konfliktens gang har også bidratt til en polarisering av de ulike identitetene, både mellom russerne og tsjetsjenerne samt wahhabistene og tsjetsjenerne. Faktumet at russiske styrker for det meste bestod av ortodokse kristne samt Russlands forsøk på å omvende folket til sin religion kan anses ha fått omvendt effekt av den Russland hadde forventet seg. I stedet for å minske religionens betydning gjennom tiltak beskrevet under det kollektive minnet, har dette framhevet Islam som identitetsmarkør for tsjetsjenerne. Russerne ble beskrevet av tsjetsjenerne som et folk uten nasjonal og religiøs heder⁵⁶, at de har en annen religion har medført en delegitimering der krig mot de utro i tillegg er rettferdig på religiøst grunnlag. Russerne har også bekreftet identitetsgrensene gjennom sin oppfatning av tsjetsjenerne. De har siden begynnelsen blitt beskrevet som ubarmhjertige, barbariske, voldelige og blodtørstige krigere. At de følger islamsk tro og dets stilling i konflikten har forsterket deres bilde av tsjetsjenerne som umoralske og fiendtlige.⁵⁷

⁵⁰ Speckhard og Akhmedova, 2006: s.110

⁵¹ Gammer, 2006: s.215f

⁵² Kroupenev, 2009: s.7

⁵³ Gammer, 2006: s.215

⁵⁴ Kroupenev, 2009: s.6

⁵⁵ Gammer, 2006: s.147

⁵⁶ Lieven, 1998: 356

⁵⁷ Leach et.al., 2008: s.1167

Denne polariseringen av de religiøse identitetene, både mellom wahhabistene og tsjetsjenerne samt russerne og tsjetsjenerne, har medført at denne aspekten av identiteten har blitt løftet fram i konfliktens etos. Konfliktens etos kan derfor anses omhandle sikkerhet for religiøs identitet ettersom denne oppfattes som truet.

2.3 Institusjonaliseringen

Gjennom institusjonaliseringen vil samfunnet under konfliktens gang forme et stabilt bilde av konflikten basert på det sosialpsykologiske repertoaret. Strukturen uttrykkes og konsolideres gjennom den offentlige diskusjonen.⁵⁸

2.3.1 Delaktighet

Bennigsen og Wimbush oppgir at 39,3 % av de troende tsjetsjenere tror på grunn av overbevisning, 54,7 % tror grunnet tradisjon og 6 % tror av andre grunner.⁵⁹ I 1993 gjennomførte Lehmann en studie blant tsjetsjenere angående deres religiøsitet. Her oppgav 71 % av deltakerne seg som praktiserende troende og 29 % som kun troende og 94 % av samlet befolkning var tilhengere av Islam. Videre peker hun på delaktigheten av både menn og kvinner, der delen av troende og praktiserende menn og kvinner nesten er like store. 49 % menn og 51 % kvinner. Dette gjelder også for de ulike aldersgruppene hvor 53 % i alderen 18-25, 57 % i alderen 26-35, 68 % i alderen 36-45, 76 % i alderen 46-55 og 83 % i alderen 56-70 var troende og/eller praktiserende.⁶⁰ Ettersom den største delen av befolkningen anser seg som troende tilhenger av sufismen, er sosialiseringen inn i det sufistiske samfunnet omfattende.

Under hele okkupasjonstiden har de sufistiske ledere også fungert som ledere for motstandsbevegelsen og på grunn av, men også som et resultat av dette har nasjonalismen blitt vevd inn i det tradisjonelle sufistiske samfunnets struktur. Sufi ordener har blitt karakterisert av en væpnet kamp mot eksterne fiender. Samtidig som de økte samholdet innen gruppen gjennom utrensning av ikke-islamisk praksis blant de troende⁶¹. Sufistiske broderskap har blant annet blitt kreditert for tsjetsjenernes overlevelse under deportasjonstiden i sentral Asia⁶². Ledere for sufistiske brorskap er også kjente for å aktivt motsette seg russifiseringen ved å fortsatt benytte seg av det arabiske språket for religiøse

⁵⁸ Bar-Tal, 2007: s.1444ff

⁵⁹ Bennigsen og Wimbush, 1985: s.60

⁶⁰ Lehmann, 1996: s.26-27, 29

⁶¹ Lieven, 1998: s.361

⁶² Lehmann, 1996: s.8-9

formål og oppmuntre til å holde på det tsjetsjenske språket⁶³. Resultatet av dette har vært at 98,1 % av den tsjetsjenske befolkningen i 1989 snakket tsjetsjensk sammenliknet med 87 % i Ossetia.⁶⁴

2.3.2 Applisering

I Tsjetsjenia har politiske ledere og motstandsledere foruten de sufistiske broderskapene både medvirket til spredningen og opprettholdelsen av den religiøse identiteten. På slutten av 1700-tallet reiste Sheik Mansur rundt i Nord Kaukasus hvor han var den første ”krigspresten” som benyttet seg av Koranen for å forene folket og ønsket et asketisk Islamsk samfunn bygget på Shari’a⁶⁵. Iman Shamil bygget videre på denne ideen på 1800-tallet der også han ønsket et samfunn bygget på Islam.⁶⁶

Under 1990-tallet har politiske leder som Dudayev og Maskhadov videre bidratt til institusjonaliseringen gjennom sine lovforslag, politiske organisasjoner, handlinger og uttalelser. Den første tsjetsjenske presidenten Dzhokhar Dudayev kom til makten i 1991 gjennom statskupp og et selvutnevnt valg, og i mars 1992 erklærer han Tsjetsjenia selvstendig⁶⁷. Verken valget eller Tsjetsjenias selvstendighet ble godkjent av Russland og det internasjonale samfunnet⁶⁸. Det varte dog ikke lenge før Dudayevs popularitet falt i takt med at kriminaliteten økte. Dudayev førte en undermåls økonomisk politikk, noe som ledet til kollaps innenfor dette området. Arbeidsløsheten, kriminaliteten og fattigdommen vokste i rask takt. Korrupsjonen var svært utbredt og volden eskalerte lavineartet til den gikk over i ren anarki og deretter til bevæpnede strider. Opposisjonen mot Dudayev vokste og i 1994 kontrollerte hans regime kun en liten del av det tsjetsjenske området.⁶⁹ Da befolkningen ble splittet under Dudayevs styre vendte han seg fra en nasjonalistisk til en religiøs retorikk. Ved å omfavne Islam samt respekten for det tradisjonelle samfunnet ønsket han å samle støtte fra den religiøse eliten.⁷⁰ Den nye politiske eliten på begynnelsen av 90-tallet, finansierte i tillegg religiøse samfunn samlet i sufistiske broderskap der målet var å skape sine egne klaner som skulle gi dem en karisma av religiøsitet. Dudayevs lov om rehabilitering av det undertrykte folket, april 1991, ble av mange sett på som en bekreftelse på deres rett til selvstendighet og en egen stat.⁷¹ Sammenlikningen av Dudayev med Shamil og andre nasjonale helter, under den første krigen 1994-96 var også et forsøk på å samle folket under sin ledelse. Dette styrket den islamske

⁶³ Lieven, 1998: s.361

⁶⁴ Walker, 1998. http://iseees.berkeley.edu/articles/walker_1998-islam.pdf

⁶⁵ Seely, 2001: s.30-31

⁶⁶ Dunlop, 1998: s.26, 147

⁶⁷ Ibid, s.113

⁶⁸ Seely, 2001: s.107

⁶⁹ Efron, 2006: s.45, 65, 70-71, 75-76, 81

⁷⁰ Seely, 2001: s.293

⁷¹ Dunlop, 1998: s.94, 147

dimensjonen av tsjetsjensk identitet ettersom det brakte fram minner om den islamske resistansen på 1700 og 1800-tallet.⁷² Selv om Dudayev i 1992 deklarererte Tsjetsjenia som en sekulær stat, gikk han noen år senere over til en pro Shari'a konstitusjon⁷³. Dette ble ikke gjennomført før i 1998 da Maskhadov, presidenten som vant valget 1997, opprettet et Shari'a sikkerhetsdepartement og en Shari'a konstitusjon⁷⁴.

2.3.3 Utrykk gjennom kulturelle produkter

Den siste aspekten ved institusjonaliseringen er det uttrykket den religiøse identiteten får gjennom kulturelle produkter. Media har blant annet vært benyttet for dette formål. 1994 figurerte historien om de fem avhugde hodene, plassert på et torg i Grozny, på TV, der det ble hevdet at hodene tilhørte russere.⁷⁵ Selv om dette var ren løgn er det viktig og poengtere at informasjon ofte forvrenges for å støtte det eksisterende identitetsbildet, noe politikerne i dette tilfellet gjorde. Et annet eksempel er de offentlige henrettelser i 1997 vist i tsjetsjensk media⁷⁶. Dudayev oppførte 1994 et monument til minne om deportasjonen 1944. Monumentet var gjort av gravstener som var blitt fjernet etter deportasjonen og brukt som veidekke av russerne.⁷⁷ Oppføringen av monumentet kan tolkes som et symbol for det kollektive minnets opprettholdelse og konsolidering av den tsjetsjenske identiteten. Foruten media og monumentet uttrykkes samfunnsmessige overbevisninger i det tsjetsjenske samfunnet gjennom sanger og dikt som påvist under det kollektive minnet. På et mer individuelt nivå uttrykker det konfliktens etos og det kollektive minne i daglig kommunikasjon. I Politkovskajas bok fremkommer det at diskusjoner om hvem som døde under hvilke omstendigheter og av hvor mange granatsplinter er kveldens tidsfordriv⁷⁸.

2.4 Kapittelkonklusjon

De kollektive minnene og konfliktens etos utgjør en kategoriseringsprosess hvorigjennom den sosiale identiteten formes. Den tsjetsjenske religiøse identiteten kan anses ha blitt formet av i hovedsak tre faktorer; sufismens spesielle kopling til det tradisjonelle tsjetsjenske samfunnets struktur, Russlands okkupasjon samt Wahhabismens tilstedeværelse.

⁷² Gammer, 2006: s.214

⁷³ Speckhard og Akhmedova, 2006: s.106

⁷⁴ Kroupenev, 2009: s.7

⁷⁵ Seely, 2001: s.163

⁷⁶ Kroupenev, 2009: s.5

⁷⁷ Gammer, 2006: s.175

⁷⁸ Politkovskaja, 2003: s.58

Det kollektive minnet er ikke en objektiv gjengivelse av historien, men et sosialt konstruert narrativ som hjelper samfunnet å imøtekomme behov for blant annet sikkerhet⁷⁹. Historier, sanger og dikt tar gjentatte ganger opp den religiøse identitetens rolle i konflikten. Forfølgelse og fortrykk av religionen fra russisk side framkommer gjennom dette som truet. Videre forklarer Bar-Tal hvordan det kollektive minnet er selektivt i sin gjengivelse⁸⁰. At det kollektive minnet fokuserer på Russlands overgrep har medført et tsjetsjensk selvbilde der de framstår som offeret. Minnet mangler her beskrivelser av handlinger begått av tsjetsjenere i kampen, hvor folket i stedet framstilles som tapre krigere. Videre bortser de fra Shamils brutale metoder og hans motstand mot tsjetsjensk tradisjon som bygget på adat framfor Shari'a⁸¹. Konflikten etos består blant annet av et positivt selvbilde og polarisering av egen identiteten mot fiendens identitet, delegitimering av fienden og inntagende av offerrollen⁸². Både Russland og wahhabistene har her spilt en sentral rolle ettersom de både anses besitte en annen religiøs identitet, russerne ortodokse kristne og wahhabistene en radikal gren av Islam. Deres tilstedeværelse og press på det tsjetsjenske folket gjennom forfølgelse, fortrykk og forsøk på å konvertere folket, oppfattes som en trussel mot deres egen religiøse identitet. Det kan derfor hevdes at dette har bidratt til å bekrefte identitetsgrensene samt med å opprettholde dem. Siste delen av analysen har tatt for seg institusjonaliseringen. Gjennom denne prosessen mener Bar-Tal at samfunnet former et stabilt syn på identiteten og dets rolle. Samfunnets oppfatninger blir videre lagret og fryst gjennom institusjonaliseringen.⁸³ Her har både de sufistiske broderskapene bidratt samt den brede deltakelsen i religiøs identitet av samfunnet vært viktige. Den religiøse retorikken benyttet av blant annet de to tsjetsjenske presidentene har også vært en del av denne prosessen hvor de har løftet fram religiøs identitet i offentlig diskurs og dermed solidifisert dens betydning for samfunnet. Til sist har religionens framkomst gjennom kulturelle produkter også bidratt til å gjøre den religiøse identiteten til en sentral identitetsmarkør ved å stadig påminne folket om dets betydning gjennom monumenter, tv og litteratur.

Konflikten med Russland har uten tvil vært med på å forme den religiøse identiteten i Tsjetsjenia der denne har blitt en essensiell del av konflikten både som oppfattet måltavle og som verktøy. Dette vil diskuteres videre i neste kapittel. Wahhabismens ankomst anser jeg ikke har bidratt til å forme den religiøse identiteten, men heller en faktor som har bidratt til en videre konsolidering og opprettholdelse av den religiøse identiteten i Tsjetsjenia.

⁷⁹ Bar-Tal, 2007: s.1436

⁸⁰ Ibid, s.1436

⁸¹ Lieven, 1998: s.309

⁸² Ibid, s.1438

⁸³ Ibid, s.1444

3 Konfliktens varighet

I dette kapitlet skal det gjennomføres en analyse av hvordan den religiøse identiteten i Tsjetsjenia har påvirket og bidratt til konfliktens varighet. For å kunne gjennomføre analysen har jeg valgt å se nærmere på fire av de faktorene Bar-Tal mener bidrar til konfliktens varighet. Disse er; rettferdiggjørende av konflikten og målet, bildet av fienden og egen gruppe, oversikten over konflikten samt motivasjon og mobilisering.

3.1 Rettferdiggjørende av konflikten og målet

Rettferdiggjøring av konflikten og dets mål har en moralsk funksjon. I kausfallet Tsjetsjenia har den religiøse identiteten bidratt til å rettferdiggjøre voldelige handlinger og institusjonalisere aggresjon mot fienden. Dette hjelper folket til å håndtere følelser som skam, anger og disharmoni.⁸⁴

For å forklare rettferdiggjøring av midler og mål for konflikten må man ta i betraktning tsjetsjenernes syn på seg selv som et folk med rett til landet ettersom dette er tildelt dem av Gud. Som beskrevet under kapittel to definerer de tsjetsjenske sufistene seg, ved bruk av det kollektive minnet og konfliktens etos, som en gruppe av felles herkomst der sufismen spiller en sentral rolle ettersom den ble sammenvevd med den tradisjonelle kulturen, noe som Little definerer som religiøs nasjonalisme. Trussel mot hvilken som helst av disse identitetskomponentene kan vekke sterke motreaksjoner.⁸⁵ Sufismens nære bånd med nasjonalismen har ført til at sufimuslimer er mindre tilbøyelige til å inngå kompromiss angående nasjonal identitet⁸⁶. Russland og senere sovjets forfølgelse av det sufistiske brorskapet, deres gjentatte forsøk på å underminere den etniske og religiøse identiteten blant tsjetsjenerne har begge blitt oppfattet som en trussel mot tsjetsjenernes eksistens der både den nasjonale og religiøse identitet er truet. Her kan man se en utvikling av rettferdiggjørende faktorer som har utviklet seg fra en i hovedsak nasjonalistisk kamp til også å innefatte religiøse elementer. Utviklingen kan anses å bero på de politiske og religiøse ledernes bruk av en religiøs retorikk i forsøket på å samle og mobilisere folket. Allerede på 1700-tallet benyttet Mansur Ushurma seg av Koranen for å samle folket og rettferdiggjøre

⁸⁴ Bar-Tal, 2007: s.1441

⁸⁵ Little, 1995: s.5

⁸⁶ Lehmann, 1996: s.21

kampen for en selvstendig stat. Han ville lik Shamil på 1800-tallet, bygge en stat basert på Islam der Shari'a la grunnlaget. På 1990-tallet har politiske ledere som Dudayev og Maskhadov ført videre denne tradisjonen. Dudayevs mål var i begynnelsen en sekulær, demokratisk stat, noe som uttrykkes i Tsjetsjenias deklarasjon om selvstendighet 1992.⁸⁷ Hans dalende popularitet og den voksende opposisjonen medførte en retningsendring i retorikken da han ville innføre Shari'a lover. Det samme gjelder Maskhadov, som styrket den religiøse identitetens sentralitet ved å støtte Wahhabistene. Dette fungerte dårlig ettersom det fantes liten støtte fra de radikale muslimene blant den sufistiske befolkningen. Maskhadov vendte seg derfor bort fra denne taktikken til en mer moderat innstilling ved å søke støtte hos sufistene. Han gjennomførte sine planer om innføring av Shari'a domstoler og et Shari'a basert sikkerhetsvesen⁸⁸. Den alt mer religiøse retorikken, innvevingen av islam i statlige institusjoner og sufismens nære bånd til den tsjetsjenske identiteten har derfor medført et likhetstegn mellom staten og religionen hvor disse blir uløselig knyttet til hverandre. De gjentatte truslene fra både Russland og wahhabistenes side mot nasjonen og religionen oppfattes som en eksistensiell trussel, og dermed rettferdiggjøres kampen for en selvstendig stat bygget på tradisjonell tsjetsjensk kultur og sufisme.

Målet for konflikten formes i termer av et nullsumspill hvor det tsjetsjenske folket kun kan eksistere om Tsjetsjenia vinner konflikten om selvstendighet. Wahhabistene ønsker også frigjøring av Tsjetsjenia, men ikke på samme grunnlag som tsjetsjenerne selv. Deres mål er opprettelse av et islamsk land bygget på fundamentalistiske ideer der den arabiske grenen av Islam anses som den eneste rette veien, noe som nevnt tidligere strider mot den tradisjonelle tsjetsjenske kulturen. En radikal separatist beskrev det på denne måten:

Today if you bear arms, the main thing is to consider the word of Allah to above everything else. That is the main thing. After that, there are some others, such as freeing the people from occupation, from laws we do not need.⁸⁹

Brahm forklarer hvordan konflikter ofte blir vanskelige å løse når religion dras med i bildet ettersom hellige skrifter og dogmer ofte er åpne for tolkning. Det oppstår derfor lett konflikt rundt hvilken tolkning som er den rette.⁹⁰ Noe man kan se i dette tilfellet mellom sufistiske tsjetsjenerne og wahhabistene. Russland ønsker ikke å gi slipp på landområdet, delvis på grunn av en fryktet dominoeffekt i andre områder som ønsker selvstendighet og delvis på grunn av olje- og gassledningene som går igjennom Tsjetsjenia fra det kaspiske havet⁹¹. Dette bidrar til konfliktens varighet ettersom alle tre parters mål er uforenelige med hverandre, hvor Russlands mål er å holde på landområdet og tsjetsjenernes mål er selvstendighet og wahhabistenes mål er en fundamentalistisk islamsk stat.

⁸⁷ Efron, 2006: s.33, 46

⁸⁸ Gammer, 2006: s.215f

⁸⁹ Ibid, s.217

⁹⁰ Brahm, 2005. <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/religion-and-conflict>

⁹¹ Lieven, 1998: s.107

3.2 Bildet av fienden og egen gruppe

Den sosialpsykologiske infrastrukturen forsterker identitetsrammene og gir samfunnet en følelse av å være overlegen fienden. Forskjellene mellom egen gruppe og fienden tydeliggjøres ved å beskrive fienden i negative termer som ikke-menneskelige og irrasjonelle. Egen gruppe derimot hylles og framstilles som offer.⁹²

Islam er kun en identitet av den flerfasetterte selvdefinisjonen til tsjetsjenerne, og dets betydning, mener Walker, er kontekstavhengig⁹³. Gjennom konflikten har det religiøse aspektet av identiteten blitt framhevet og dermed også en sentral komponent i konflikten. I Tsjetsjenia har den religiøse identiteten formet seg delvis på grunn av Russlands tilstedeværelse. Det tsjetsjenske bergfolket kom alt mer i kontakt med kosakkene og senere russerne som bosatte seg i området på 1600 og 1700-tallet. Under samme tid fikk islam, som nevnt i tidligere kapittel, alt mer innflytelse, noe som gjorde russerne ikke bare til nasjonale fiender, men også religiøse.⁹⁴ Et av de karakteristiske trekkene som skiller tsjetsjenerne fra russerne anser de selv å være den religiøse identiteten, den har blitt et symbol for opposisjonen til den russiske staten og den kristne sivilisasjonen⁹⁵. Lehmanns undersøkelser i Nord Kaukasus har vist at det i de sufistiske områdene framkommer betydelig sterkere anti-russiske holdninger, og at det i disse områdene er større sannsynlighet for konflikter mellom den russiske og tsjetsjenske befolkningen.⁹⁶ I tillegg til den faktiske religiøse forskjellen mellom partene kan det asymmetriske forholdet mellom stormakten Russland og det lille tsjetsjenske folket anses å påvirke religionens rolle ettersom det her blir viktig å betone den delen av identiteten som inngår i beskrivelse av konflikten⁹⁷.

Russlands gjentatte mishandling av det tsjetsjenske folket opp gjennom tidene har uten tvil bidratt til tsjetsjenernes bilde av seg selv som offer der tsjetsjenerne anser Russland som kapabel til hva som helst, også folkemord⁹⁸. Krigene på 90-tallet har gjennom utallige opprenskningsaksjoner, krenkende og brutale handlinger mot folket, bidratt til en avhumanisering av russerne. I tillegg har både Russland og andre eksterne agenter mislykkes i å skille mellom den sufistiske befolkningen og de radikale wahhabistene. Den russiske diskursen gir et ufordelaktig bilde av tsjetsjenerne som tilbøyelige til å plyndre og myrde både russere og sitt eget folk⁹⁹. Mange tsjetsjener føler seg derfor stemplet som ville mordere og utestengt fra andre samfunn, når det i virkeligheten kun er en liten del

⁹² Bar-Tal, 2007: s.1441-1442

⁹³ Walker, 1998: http://iseees.berkeley.edu/articles/walker_1998-islam.pdf

⁹⁴ Lieven, 1998: s.350

⁹⁵ Kroupenev, 2009: s.2

⁹⁶ Lehmann, 1996: s.1, 4

⁹⁷ Hjärpe i (red.) Aggestam, 2004: s.160

⁹⁸ Speckhard og Akhmedova, 2006: s.139

⁹⁹ Efron, 2006: s.63

av befolkningen som følger og støtter wahhabismen¹⁰⁰. Wahhabismen skapte i stedet interne konflikter og et ideologisk kaos ettersom denne islamske grenen ikke regnes som naturlig for det tsjetsjenske samfunnet. Det oppstod et skille mellom de som ønsket en politisk og kulturell orientering mot Saudi Arabia og de som ville bevare den lokale formen for Islam. Striden i Gudermes 1998 bekrefter dette, hvor en strid mellom wahhabistiske rebeller og pro Maskhadov rebeller fant sted. Hendelsen eksponerte den fulle bredden av politiske konfrontasjoner mellom de islamske fraksjonene og førte til en polarisering i Tsjetsjenia mellom de partene.¹⁰¹ Wahhabistene som under 90-tallet hadde opprettet egne stridsforband skapte ikke bare lidelse for russiske styrker. En radikal rebell beskriver i sin dagbok hvordan gruppen tok seg inn i en skole for så å skyte eller knivhugge kafirer, det vil si de som ikke praktiserer det de mener er den sanne Islam¹⁰². Spredningen av den radikale islamske grenen i området fra og med den første krigen har ikke fått den effekten som wahhabistene hadde håpet på. Majoriteten av den tsjetsjenske befolkningen har fortsatt å følge sufismen og en populær støtte for terrorisme finnes ikke¹⁰³. I stedet kan det hevdes at det på grunn av dette ikke bare finnes en polarisering mellom den tsjetsjenske part og den russiske part, men at man her også må ta i betraktning den radikale fraksjonen, wahhabistene.

Bildet av den egne gruppens religiøse identitet har ikke gjennomgått noen større forandring på 90-tallet, men man kan heller hevde at konflikten har konsolidert og hjulpet til å opprettholde og polarisere distinksjonene mellom tsjetsjenerne, russere og wahhabister. Valget av Maskhadov som president framfor de mer radikale kandidatene støtter opp under dette argumentet¹⁰⁴. Derimot kan man hevde at polariseringen har medført en nødvendighet av konflikten fortsettelse ettersom den tsjetsjenske religiøse identiteten opplever eksternt press fra to kanter, noe som igjen legitimerer bruken av vold i selvforsvar.

3.3 Oversikt over konflikten

Utdragende konflikter utsetter samfunnet for et enormt press gjennom stress, uforutsigbarhet, sårbarhet og frykt. Det kollektive minnet og konflikten etos sammen med den sosiale identiteten bidrar til å gi folket et sammenhengende og forutsigbart bilde av konflikten. Ved bruk av den religiøse identiteten vil det her hevdes at tsjetsjenerne får en forklaring til konflikten og hjelp til å håndtere den stressfulle livssituasjonen. Den sosialpsykologiske infrastrukturen forbereder med

¹⁰⁰ Speckhard - Akhmedova, 2006: s.149

¹⁰¹ Kroupenev, 2009: s.6f

¹⁰² Efron, 2006: s.217

¹⁰³ Speckhard - Akhmedova, 2006: s.114

¹⁰⁴ Walker, 1998: http://iseees.berkeley.edu/articles/walker_1998-islam.pdf

dette samfunnet på fiendens voldelige og brutale handlinger. Det kollektive minnet og konfliktens etos gir samfunnet muligheten til å oppfatte signaler og informasjon om framtidige trusler, noe som igjen gir dem muligheten til å forberede seg både fysisk og psykologisk på konflikten.¹⁰⁵ En tsjetsjener forklarer;

Vi vil forstå hvem av oss dere ikke liker. Og av hvilken grunn. Hvorfor skal vi tortureres? Hvorfor beordrer man å drepe oss? Å røve oss bort? Som det er nå skjønner vi ingenting og de dreper alle en etter en, både wahhabitenes tilhengere og motstandere.¹⁰⁶

Her vil jeg forklare hvordan den religiøse identiteten har bidratt til å gi det tsjetsjenske folket en oversikt over konflikten. Den nye perioden med glasnost og perestrojka på 1980-tallet, som innebar en åpenhet der lærde tsjetsjenerne fikk tilgang til materiale som Russland tidligere hadde holdt tilbake. Materiale som bekreftet Russlands dårlige behandling av det tsjetsjenske folket.¹⁰⁷ Her spiller den religiøse identiteten en sentral rolle ettersom tsjetsjenerne med dette ytterligere fikk bekreftet konfliktens natur som blant annet innebar Russlands forfølgelse og forsøk til utrydding av sufismen. At identiteten har blitt formet gjennom konflikten til å innbefatte religion som et av de viktigste elementene, betyr at den også har blitt en del av konflikten. Konfliktens natur kan derfor sett, fra den tsjetsjenske siden å handle om beskyttelse av identitetens, og da framfor alt den religiøseidentitetens eksistens. Dette bildet blir videre bekreftet og opprettholdt ved at informasjon tolkes gjennom et vinklet perspektiv. Samfunnet søker, velger, tolker og appliserer ny informasjon som bekrefter det eksisterende verdensbildet. Et eksempel på dette er hvordan det byråkratiske systemet pålegger tsjetsjenerne å bære sitt pass med seg til en hver tid. En tsjetsjener uttrykker det slik; *”Menneskene tviler ikke lenger. Man har skapt kunstige vilkår i landsbyene, for å holde igjen innbyggerne og utrydde dem.”*¹⁰⁸

Ved å bekrefte og opprettholde bildet av den tsjetsjenske religiøse identiteten som en del av konflikten og at dets eksistens er truet, gir folket en mulighet å skape en sammenheng mellom hendelser under konflikten og det eksisterende verdensbildet.¹⁰⁹ De kan da lettere forutsi hvilke krav som stilles til dem for at de skal kunne overleve som nasjon. Sufismen og broderskapet har her spilt en sentral rolle gjennom motstand både til okkupasjonsmakten og til wahhabistene. Sovjets syn på sufismen bekrefter dette synet hvor de beskyldte sufistene for ikke bare å promotere nasjonalistiske følelser, men også dra nytte av disse ved å styrke symbiosen mellom nasjonalismen og religiøs identitet. Dette har gitt nasjonalismen et religiøst uttrykk og samtidig en nasjonal mening til den religiøse konflikten.¹¹⁰

¹⁰⁵ Bar-Tal, 2007: s.1441

¹⁰⁶ Politkovskaja, 2003 : s.126

¹⁰⁷ Seely, 2001: s.89

¹⁰⁸ Politkovskaja, 2003 : s.57

¹⁰⁹ Rouhana og Bar-Tal, 1998: s.762

¹¹⁰ Bennigsen og Wimbush, 1985: s.103

Gjennom sufismens rolle i samfunnet og den religiøse identitetens sentralitet har tsjetsjenerne kunnet danne seg et helhetlig bilde av kampen om selvstendighet. Russland og wahhabistenes mål er å utrydde sufismen og dermed, ved sitt nasjonalistiske religiøse uttrykk, finner tsjetsjenerne mening i konfliktens fortsettelse ettersom den har blitt et spørsmål om overlevelse.

3.4 Mobilisering og motivering

Felles følelser angående fienden og situasjonen, formet gjennom det kollektive minnet og konfliktens etos er viktig for å øke solidariteten, følelsen av felleskap og samholdet. Gjennom følelser som hat, sinne og frykt formet av konflikten og delt av folket, vil individet klassifisere seg som tilhørende samfunnet ettersom disse følelsene fungerer som en identitetsmarkør for gruppen. Dette vil igjen bidra til patriotisme som gjør gruppens medlemmer klar for handling, selvoppofring i forsvaret av nasjonen samt hevn over fiendens tidligere handlinger.¹¹¹ I Tsjetsjenia kan religion sies å ha fungert som et verktøy for å oppnå både politiske og økonomiske mål¹¹². Det vil her gjennom analysen framkomme hvordan religiøs identitet har fungert mobiliserende og motiverende og derfor også påvirket konfliktens varighet.

Sovjets styre gjennom mange år medførte en segregering basert på etnisitet og religion i Tsjetsjenias tilfelle. Ved kommunismens fall anså mange tsjetsjenerne seg som, som nevnt tidligere, nasjonalistiske sufister; dog hadde Sovjet delvis oppnådd sitt mål med å nedtone religionen og det tradisjonelle klansystemets rolle¹¹³. Splittelsen i samfunnet akselererte videre da det i begynnelsen forekom en rekke strider mellom ulike folkegrupper i Nord Kaukasus. Dette på grunn av en oppdeling i administrative områder uten hensyn til etnisitet. Derfor ønsket de mange små gruppene nå å finne tilbake til sin egen identitet.¹¹⁴ Folket ønsket å lære seg mer om sine røtter både kulturelt og religiøst. Sammenlagt med de væpnede konfliktene gjorde dette samfunnet sårbar for bruken av religion for å samle folket¹¹⁵. Disse tendensene, har som vist under det kollektive minnet, forekommet siden begynnelsen av konflikten to hundre år tidligere. Både Shamil og Mansur benyttet seg av religiøs retorikk for å mobilisere og motivere til kamp mot okkupasjonsmakten. På 1990-tallet fortsatte denne trenden gjennom politiske ledere som Dudayev og Maskhadov. Fra initieringen av den tsjetsjenske frihetskampen på 90-tallet har den tsjetsjenske regjeringen

¹¹¹ Bar-Tal, 2007: s.1442-1443

¹¹² Kroupenev, 2009: s.13

¹¹³ Gammer, 2006: s.217

¹¹⁴ Efron, 2006: s.64

¹¹⁵ Speckhard og Akhmedova, 2006: s. 105

foretatt et forsøk på å restaurere den islamske tradisjonen i Tsjetsjenia. Russlands forsøk på å forhindre frigjøringen bidro kun til ytterligere oppsving i den religiøse retorikken¹¹⁶.

Dudayev hadde i begynnelsen tenkt seg en stat bygget på en sekulær konstitusjon. Da hans maktposisjon begynte å smuldre på grunn av det rådende anarkiet i landet, byttet han til en taktikk der han appellerte til det religiøse aspektet av identiteten. Videre vendte han seg til klanene for støtte ved å spille på de religiøse og politiske opplevelsene til folket.¹¹⁷ Faktumet at vesten aviste hans bønn om hjelp til frigjøring bidro også til dette¹¹⁸. Den første krigen, 1994-96, styrket den islamske dimensjonen av den tsjetsjenske identiteten ved å hente sin etos fra minnene om den islamske resistansen på 1700 og 1800-tallet. Dudayev ble sammenlignet med tidligere ledere for selvstendighetskampen og andre nasjonale helter.¹¹⁹ Maskhadov var heller intet unntak i politiseringen av religionen. Den religiøse politiske fraksjoneringen som oppstod etter den første krigen førte til et behov for en felles plattform for å samle folket mot både Russland og wahhabistene. I 1997 trodde ikke de fleste tsjetsjenerne på en varig fred. Dette sammen med den ødelagte infrastrukturen og det mislykkede forsøket til statens gjenoppbygging, drev mange tsjetsjenerne inn i armene på wahhabistene. Wahhabistene forsto å utnytte tilstanden til det traumatiserte folket ved å spille på trusselen om nye russiske angrep og gi folket et løfte om sikkerhet hvor de kunne tilby fellesskap, våpen, trening og sysselsetting¹²⁰. Maskhadov hadde behov for en ideologisk plattform som skilte seg fra både russerne og wahhabistene. Ettersom sufismen innehar en sentral rolle i det tsjetsjenske samfunnet var det lett å ty til denne religiøse identiteten for å samle de utsprede klanene til en ideologisk enhet¹²¹.

Gjennom bruk av en religiøs retorikk i den politiske sfæren har den religiøse identiteten, sufismen, blitt framhevet som en essensiell del av konflikten. At religiøs identitet blir utsatt for press hever behovet for sikkerhet og medfører nødvendigheten av tiltak. Gjennom den religiøse retorikken har ledere lyktes med å piske opp patriotisme som igjen har ført til en villighet til å ofre seg selv for nasjonen. Det har også resultert i et større samhold innen gruppen siden retorikken har framhevet den religiøse forskjellen mellom gruppene. Den sufistiske identiteten har derfor bidratt til konfliktens varighet gjennom å fungere mobiliserende ved en motivasjon til å forsvare religionen og det tsjetsjenske folket.

¹¹⁶ Kroupenev, 2009: s.1

¹¹⁷ Dunlop, 1998: s.151

¹¹⁸ Walker, 1998: http://iseees.berkeley.edu/articles/walker_1998-islam.pdf

¹¹⁹ Gammer, 2006: s.214

¹²⁰ Speckhard og Akhmedova, 2006: s.114

¹²¹ Kroupenev, 2009: s.4

3.5 Kapittelkonklusjon

Sufismen i Tsjetsjenia har uten tvil bidratt til konflikten varighet på fire punkter; for det første har den bidratt i rettferdiggjøringen av konflikten og målet. For det andre har sufismen vært et sentralt element i skapelsen av tsjetsjenernes selvbylde og bildet av fienden. For det tredje har folket gjennom den religiøse identiteten formet en oversikt over konflikten. Og for det fjerde har den fungert både mobiliserende og motiverende for konflikten fortsettelse.

Sufismens spesielle stilling som en grunnleggende komponent i den tsjetsjenske identiteten har ført til dannelsen av en religiøs nasjonalisme. Wahhabistene, Russland og senere Sovjets tilstedeværelse i Tsjetsjenia blir oppfattet som en trussel mot både nasjon og religion. Konflikten oppfattes derfor som et rettferdig selvforsvar hvor det eneste mulige målet er full selvstendighet. Konflikten har gjennom sin utvikling kommet til å handle om blant annet bevaringen av religiøs identitet. Russland og wahhabistenes handlinger bekrefter dette synet. Konflikten får mening for tsjetsjenerne ettersom identitetsproblematikken har utviklet seg til et nullsummespill. Den religiøse identiteten kan her ses som en forenende ideologisk plattform som har bevart samholdet innen gruppen, noe som har vært essensiell for mobiliseringen i kampen mot to felles fiender.

4 Konklusjon

I denne oppgaven har målet vært å forklare hvordan den religiøse identiteten i Tsjetsjenia har blitt formet under konfliktens gang, ved å gjennomføre en beskrivende kasstudie. Her anser jeg at det i hovedsak finnes tre bidragene faktorer; den sufistiske grenens spesielle kopling til tsjetsjensk samfunn, Russlands okkupasjon og Wahhabismen i Tsjetsjenia. Fra Bar-Tals teori om det sosialpsykologiske fundamentet har jeg valgt å se nærmere på det kollektive minnet, konfliktens etos og institusjonaliseringen i formingen av den religiøse identiteten.

Ved slutten av 1700-tallet hadde sufismen allerede kommet til Nord Kaukasus, men det var Russlands underleggelse av området som satte i gang en prosess hvor igjennom religionen fikk en sentral rolle for samfunnet. Faktumet at sufismen og den arkaiske tsjetsjenske samfunnsstrukturen bygger på samme prinsipper om egalitet og et avstandstakende til autoritær leder gjorde at sufismen blandet seg med tsjetsjensk kultur og tradisjon. Russland har gjennom konfliktens gang utsatt det tsjetsjenske folket for det som kan kalles psykisk og fysisk terror. De har ved flere tilfeller forsøkt å undertrykke den etniske og religiøse identiteten gjennom tiltak som deportasjoner og religionsforbud. Dette anser jeg som en av de sentrale årsakene til den religiøse identitetens forming ettersom tsjetsjenerne med dette oppfattet både den nasjonale og den religiøse identiteten som truet. Russlands forsøk på å minske betydningen av disse identitetene anser jeg heller har bidratt til et bevisstgjørende av disse for det tsjetsjenske folket. Det kollektive minnet inneholder både litteratur, sanger og dikt som bekrefter dette synet hvor disse framhever den religiøse identitetens betydning for selvstendighetskampen og dermed ytterligere konsoliderer den ved at den blir framstilt som en essensiell del av den tsjetsjenske identiteten.

Den andre faktoren som jeg har drøftet i oppgaven er konfliktens etos. Bar-Tal beskriver her hvordan identitetene polariseres for å kunne tydeliggjøre distinksjonene mellom partene ettersom individer søker seg til samme gruppe i behov av sammenhold og sikkerhet. Distinksjonene medfører videre til at identiteten benyttes i rettferdiggjørende av konflikten og målet. Trusselen mot identiteten oppfattes dermed som ytterligere truet etter hvert som den blir enda mer framtrædende i den samfunnsmessige diskursen. I Tsjetsjenia peker jeg ut Russland og Wahhabismen som faktorer til denne prosessen. Russlands tilstedeværelse og gjentatte negative behandling av folket satt den religiøse identiteten under press gjennom blant annet forfølgelse av de sufistiske broderskap. Wahhabismens ankomst til området på 1990-tallet har addert til dette presset ved deres forsøk på å konvertere sufistene til den radikale grenen av Islam samt deres delegitimering av tsjetsjensk religiøs identitet. Dette anser jeg å ha bidratt til behovet av forsterkende av identitetsrammene for å kunne imøtekomme

behovet av sikkerhet gjennom fellesskap og gruppens sammenholdning. Videre har bildet av fiendene gjennom konfliktens etos og det kollektive minnet bidratt til å framstille det tsjetsjenske folket som offeret i konflikten, noe jeg mener konsoliderer tsjetsjenernes oppfatning av den religiøse identiteten som sentral identitetsmarkør. Gjennom institusjonaliseringen av den sosialpsykologiske infrastrukturen har identiteten blitt videre formet. Her anser jeg den religiøse retorikken benyttet av politiske leder som sentral. Mansur, Shamil, Dudayev og Maskhadov er alle eksempler på dette hvor de har benyttet seg av den religiøse identiteten for å samle folket i selvstendighetskampen. Formingen av den religiøse identiteten har også foregått gjennom den brede deltakelsen i den av samfunnet der en stor del av befolkningen er praktiserende sufister. De sufistiske broderskapenes aktive deltakelse i selvstendighetskampen har gjort religionen til en del av konflikten både ved forfølgelsen av disse og ved at mange av de religiøse lederne også fungerer som ledere for motstanden. Den religiøse identiteten kommer også til uttrykk gjennom de kulturelle produktene som litteratur, media og offentlig diskurs. Den religiøse identiteten har gjennom det kollektive minnet, konfliktens etos og institusjonaliseringen blitt løftet fram i samfunnet som en identitetsmarkør. Den har blitt en sentral del av den tsjetsjenske identiteten. Nasjonal frigjøring har derfor også kommet å bety frihet for religiøs identitet. Med dette har den religiøse identiteten blitt en essensiell del av konflikten.

Bar-Tals teori om det sosialpsykologiske fundamentet har gitt meg grunnlaget for å kunne analysere hvordan den religiøse identiteten har bidratt til konfliktens utdragenhet. Her har jeg benyttet meg av fire av de funksjonene han oppgir infrastrukturen oppfyller. For det første har den religiøse identiteten bidratt til et rettferdiggjørende av konflikten og dets mål. Ettersom den religiøse identiteten oppfattes som essensiell for samfunnet er den ikke forhandlingsbar. Den opplevde trusselen har derfor gitt tsjetsjenerne bildet av konflikten som både nødvendig og rettferdig. Partenes interesser i konflikten, hvor Tsjetsjenia vil ha selvstendighet og Russland ønsker å beholde området under sitt styre gir polariserte mål. Dette har utviklet seg til et nullsummespill ettersom begge parter ønsker ikke kan imøtekommes fullstendig. Religionens bidrag til konfliktens varighet anser jeg derfor å ligge i dets anknytning til nasjonal identitet. For det andre har den religiøse identiteten bidratt til en polarisering av partenes identitet hvor den som nevnt tidligere benyttes for å framstille tsjetsjenerne som offeret i konflikten. Russerne og wahhabistene blir delegitimert, av tsjetsjenerne, ved at de anses som ikke-troende ettersom de følger annen religion. Fiendens handlinger bekrefter denne oppfatningen ytterligere ved at de oppfattes som rettet mot den nasjonale religiøse identiteten.

For det tredje har den religiøse identiteten påvirket konflikten gjennom å gi folket et helhetlig bilde av konflikten. Tsjetsjenerne har dannet et bilde konfliktens natur der denne innefatter en trussel mot deres eksistens som et samfunn og kultur. Konflikten kan kun avslutte som denne trusselen opphører, noe som er svært vanskelig i denne situasjonen ettersom samfunnet gjennom den sosialpsykologiske infrastrukturen tolker mange av fiendens handlinger som angrep på religiøs identitet, uansett om dette stemmer eller ikke. Fra tsjetsjenernes

side blir derfor den eneste løsningen et fjernende av fienden, noe partenes polariserte mål ikke tillater. Til sist har den religiøse identiteten fungert både motiverende og mobiliserende for samfunnet. Det kollektive minnet og konfliktens etos har bidratt til en større sammenholdning innom gruppen ved at de alle er utsatte for samme fare. Her anser jeg båndet mellom nasjonalismen og religion som viktig ettersom hele samfunnet dermed inkluderes, både de praktiserende og de som kun er troende. Solidaritet og fellesskap blir viktig for å imøtekomme trusselen fra fiendene. Konfliktens varighet påvirkes her ved at den religiøse identiteten gir konflikten en mening for folket. Det er denne man kjemper for og det blir derfor enda viktigere å slutte opp om religionen for å kunne vinne. Religionen var ikke årsaken til konflikten, men den har kommet å bidra til dens varigheten.

Bar-Tals teori forklarer derimot ikke hvorfor en stor del av befolkningen allikevel støtter en fredelig løsning¹²². I følge hans teori skulle den sosialpsykologiske infrastrukturen medføre en tolkning av konflikten gjennom den religiøse identiteten som igjen skulle bidra til et syn på konflikten som nødvendig og dermed medføre dens fortsettelse. Dette anser jeg var tilfellet fram til 1990-tallet. Etter dette mener jeg at infrastrukturen og den religiøse identiteten ikke i så stor grad har bidratt til konfliktens fortsettelse, men heller har blitt ytterligere konsolidert og opprettholdt i samfunnet. Den drivende religiøse identiteten anser jeg i stedet å være wahhabismen. Denne gruppen har kommet inn i konflikten som tredje part, med egne mål og et eget rettferdiggjørende av konflikten som verken er forenelig med tsjetsjenernes eller Russlands. Under 90-tallet har den radikale bevegelsen spilt på den traumatiserte tilstanden blant folket. Gjennom dette har de hatt suksess med å rekruttere mange unge menn ved å kunne tilby dem et løfte om fellesskap, penger, trening og håp om fred. Jeg vil dog argumentere for at dette kun delvis er appliserbart på den religiøse delen av befolkningen ettersom involveringen med Wahhabismen i større grad gjelder sekulære muslimer og ikke de med en dyp religiøs tro¹²³.

¹²² Speckhard – Akhmedova, : s.149

¹²³ Speckhard – Akhmedova, : s.132

5 Bibliografi

- (red.) Aggestam, Karin, 2004. *(O)Rättfärdiga krig*. Lund: Studentlitteratur.
- Bar-Tal, Daniel, 2007. "Sociopsychological Foundations of Intractable Conflicts", *American Behavioral Scientist*. Vol. 50, Nr. 11, s. 1430-1453.
- Bar-Tal, Daniel – Rouhana, Nadim N., 1998. "Psychological Dynamics of Intractable Ethnonational Conflicts", *American Psychologist*. Vol. 53, Nr. 7, s. 761-770.
- Benningsen, Alexandre – Wimbush, S. Enders, 1985. *Mystics and Commissars. Sufism in the Soviet Union*. London: C. Hurst & Company Ltd.
- (red.) Crocker, Chester A. – Hampson, Fen Olser – Aall, Pamela, 2007. *Grasping the Nettle*. Washington DC: United States Institute of Peace.
- Brahm, Eric. "Religion and Conflict". *Beyond Intractability*. (Red. Burgess, Guy – Burgess, Heidi). Conflict Research Consortium. November 2005. <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/religion-and-conflict>.
- Danish Refugee Council. "Chechnya in Figures: Survey of the Population of the Republic of Chechnya, Russian Federation". Danish Refugee Council. 30. oktober 2000. <http://reliefweb.int/node/71340>.
- Dunlop, John B., 1998. *Russia Confronts Chechnya. Roots of a separatist conflict*. Cambridge: The press Syndicate of the University of Cambridge.
- Efron, Vera, 2006. *Kriget i Tjetjenien*. Saltsjö-Duvnäs: Bokförlaget Efron och Dotter.
- Gammer, Moshe, 2006. *The Lone Wolf and the Bear. Three Centuries of Chechen Defiance of Russian Rule*. Pittsburgh: the University of Pittsburgh Press.
- Human Rights Watch. "Russia. Russia's War in Chechnya; Victims Speak Out". *Human Rights Watch*. Vol. 7, Nr. 1, s. Januar 1995. <http://www.hrw.org/legacy/reports/1995/Russia.htm>
- Hylland Eriksen, Thomas, 2001. *Small Places, Large Issues*. 2. opplag. London: Pluto Press.
- Johannessen, Asbjørn – Tufte, Per Arne, 2003. *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Joireman, Sandra F., 2003. *Nationalism and Political Identity*. London: Continuum.
- Kriesberg, Louis. "Identity Issues". *Beyond Intractability*. (Red. Burgess, Guy – Burgess, Heidi). Conflict Research Consortium. Opplagt Juli 2003. <http://www.beyondintractability.org/bi-essay/identity-issues>.
- Kroupenev, Artem, 2009. "Radical Islam in Chechnya" <http://www.ict.org.il/Articles/tabid/66/Articlsid/636/Default.aspx1333154>. 23. januar, 2009. (Presentert i International Institute for Counter-Terrorism), 2009.

- Leach, Colin Wayne - Minescu, Anca – Poppe, Edwin – Hagendoorn, Louk, 2008. "Generality and specificity in stereotypes of out-group power and benevolence: Views of Chechens and Jews in the Russian federation", *European Journal of Social Psychology*. Vol. 38, Nr. 7, s. 1165-1174.
- Lieven, Anatol, 1998. *Chechnya. Tombstone of Russian Power*. London: Yale University Press.
- Little, David, 1995. "Belief, Ethnicity and Nationalism", *Nationalism and Ethnic Politics*. Vol. 1, Nr. 2, s. 1-10.
- Lehmann, Susan Goodrich , 1996. "Islam and Ethnicity in the Republic of Russia". *The National Council for Soviet and East European Research*. 14. juni 1996. <http://www.ucis.pitt.edu/nceeer/1996-808-14-Lehman.pdf>
- Peste, Jonathan, 2003. *Religion och terrorism. Mellan samvaro och radicalism*. Lund: Studentlitteratur.
- (red.) Petersson, Bo – Clark, Eric, 2003. *Identity Dynamics and the Construction of Boundaries*. Lund: Nordic Academic Press.
- Politkovskaja, Anna, 2003. *Tjetjenien – sanningen om kriget*. Stockholm: Ordfront.
- Seely, Robert, 2001. *Russo-Chechen Conflict, 1800-2000*. London: Frank Cass Publishers.
- Shmueli, Deborah – Elliot, Michael – Kaufman, Sanda, 2006. "Frame Changes and the Management of Intractable Conflicts", *Conflict Resolution Quarterly*. Vol. 24, Nr. 2, s. 207-218.
- Speckhard, Anne – Akhmedova, Khapta, 2006. "The New Chechen Jihad: Militant Wahhabism as a Radical Movement and a Source of Suicide Terrorism in Post-War Chechen Society", *Democracy and Security*. Vol. 2, Nr. 1, s. 103-155.
- Teorell, Jan – Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Walker, Edward W., 1998. "Islam in Chechnya". Forelesning holdt under Berkeley-Stanford konferansen, "Religion and Spirituality in Eastern Europe and the Former Soviet Union." 13.mars 1998. http://iseees.berkeley.edu/articles/walker_1998-islam.pdf